

ПРОГРАМА ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИАЛНИ НАУКИ

Кандидатстудентският изпит по Философия и социални науки се основава на държавните образователни изисквания за предметния цикъл "Философия": Психология и Логика (IX клас), Етика и Право (X клас), Философия (XI клас), Свят и личност (XII клас). Изпитът е писмен, анонимен, в две части с обща продължителност от пет часа. По време на изпита е допустимо използването на пособие с откъси от текстове на посочените по-долу автори и примерни тестове – с чисти полета и без подчертаване на литература.

Първа част: Писмена работа (есе) по избор на една от две възможности: есе по зададен философски фрагмент или есе по зададен проблем.

Очаква се в есето кандидатите да проявят умения за:

- мислене чрез понятия, принципи и теории;
- осмисляне на жизнен опит;
- аргументиране на теза и позиция;
- точно и смислено изразяване, добър стил и широка обща култура.

Фрагментите са от следните произведения

Платон: *Държавата* (откъси от втора, шеста и седма книга)

Аристотел: *Политика* (откъси от първа и седма книга)

Аврелий Августин: *Изповед* (откъси от шеста, десета и четирнадесета книга)

Рене Декарт: *Размишления върху първата философия* (второ размишление)

Блез Паскал: *Мисли* (72 фрагмент)

Жан-Жак Русо: *За обществения договор* (първа книга)

Имануел Кант: *Отговор на въпроса "Що е Просвещение?"*

Фридрих Ницше: *Тъй рече Заратустра* (откъси от "Трите метаморфози" и "За себенадмогването")

Жан-Пол Сартр: *Екзистенциализмът е хуманизъм*

Лудвиг Витгенщайн: *Логико-философски трактат* (фрагменти).

Проблемите се формулират от кръг понятия: истина, добро, зло, ценност, норма, свобода, избор, добродетел, достойнство, справедливост, морал, право, закон, култура, толерантност, човек, човешки права, гражданско общество, държава, свят.

Втора част: Решаване на тест от двадесет и пет задачи (получават се след третия час на изпита)

Тестовите задачи са от един формат - множествен избор с четири алтернативи, с един верен отговор; всеки верен отговор получава от една до три точки в зависимост от трудността на задачата.

Задачите показват:

- основни логически и аналитични умения
- фактически знания
- обща хуманитарна и гражданска култура

Оценяване:

Есето се оценява в диапазона от 0 до 50 точки както следва:

1. Формулиране на теза и собствена позиция - до десет (10) точки
2. Изясняване на основните понятия в есето - до десет (10) точки.
3. Връзка с други понятия и владеене на общия понятиен инструментариум - до десет (10) точки.
4. Умения за аргументиране - до десет (10) точки.

5. Езикова култура, стил, грамотност - до десет (10) точки.

Тестовите задачи се оценяват по ключ за верните отговори от една до три точки в зависимост от трудността; максимален брой точки – петдесет (50).

Оценката се формира от общия брой точки за двете части на изпита, като преходът в шестобална система с точност до 0,25 е по следната скала:

от 23 до 28 точки: оценка среден 3,00

от 29 до 34 точки: оценка среден 3,25

от 35 до 40 точки: оценка добър 3,50

от 41 до 46 точки: оценка добър 3,75

от 47 до 52 точки: оценка добър 4,00

от 53 до 58 точки: оценка добър 4,25

от 59 до 64 точки: оценка много добър 4,50

от 65 до 70 точки: оценка много добър 4,75

от 71 до 76 точки: оценка много добър 5,00

от 77 до 82 точки: оценка много добър 5,25

от 83 до 88 точки: оценка отличен 5,50

от 89 до 94 точки: оценка отличен 5,75

от 95 до 100 точки: оценка отличен 6,00

Работата се оценява от двама оценители независимо един от друг.

Крайната оценка е средноаритметична от оценките на двамата оценители и се определя с точност до третия десетичен знак. При разлика в оценките над 0,50 (петдесет стотни) работата подлежи на арбитражиране. Оценката на арбитъра не може да е по-ниска от най-ниската оценка на единия от оценителите.

Литература

За подготовка на изпита да се ползват одобрени от МОН учебници и учебни помагала за дисциплините от цикъл “Философия” за средния курс: Психология и Логика (IX клас), Етика и Право (X клас), Философия (XI клас), Свят и личност (XII клас).

Примерни теми за есе:

По зададен философски фрагмент

Ние, хората, приличаме на затворници в една пещера. (Платон, *Държавата*)

Държавата е общност на равни в името на възможно най-добрия живот. (Аристотел, *Политика*)

Тогава какво е времето? Ако никой не ме пита, зная; ако искам да обясня на някой питащ, не зная. (Августин, *Изповеди*)

...каво може да се счита за истинско? Може би нищо друго освен това, че в света няма нищо сигурно. (Декарт, *Размишления върху първата философия*)

Ако не отговаря на истината, и у човека няма нищо истинско. (Б. Паскал, *Мисли*)

Всеки един от нас влага в съдружието своята личност и цялата си мощ под ръководството на общата воля. (Ж.-Ж. Русо, *За общественния договор*)

Просвещение е изход от самопричиненото непълнолетие. (Кант, *Отговор на въпроса “Що е Просвещение?”*)

Всяка ценност е вече създадена и всяка създадена ценност – това съм аз. (Фр. Ницше, *Тъй рече Заратустра*)

Човекът не е нищо друго освен това, което се направи. (Ж.-П. Сартр, *Екзистенциализмът е хуманизъм*)

Границите на моя език означават границите на моя свят. (Л. Витгенщайн, *Логико-философски трактат*)

По зададен проблем

Истината против морала и правото
Свободният избор – отговорност и игра
Жизнеността на злото – възможност за доброто
Малката култура в големия свят
Съвестта при избор на професия – достойнство и компромис
Добрината и без красота ще спаси света
Необходимо зло или добро за държавата: закон, принуда, човешки права
Допълващи се ограничения: толерантност и справедливост
Човешките права надхвърлят природата на човека
Гражданското общество в държава с бъдеще - норма или изключение

Примерен тест:

1. Кой от посочените автори не е символист? (1 т.)
 - А) Бодлер
 - Б) Маларме
 - В) Рембо
 - Г) Байрон

2. Две птици – една по-стара и една по-млада, кацнали на един клон. По-младата птица била дете на по-старата, но по-старата не била неин баща. Каква е връзката между двете птици? (2 т.)
 - А) по-старата е баща на по-младата.
 - Б) по-старата е брат на по-младата.
 - В) по-старата е дядо на по-младата.
 - Г) по-старата е майка на по-младата

3. Колективното безсъзнателно е термин на: (2 т.)
 - А) Фройд
 - Б) Юнг
 - В) Адлер
 - Г) Райх

4. Кое от изброените понятия не е логическо? (1 т.)
 - А) копула
 - Б) емпатия
 - В) субект
 - Г) предикат

5. Аксиологията е: (2 т.)
 - А) учение за ценности
 - Б) учение за правила
 - В) учение за истини
 - Г) учение за права

6. Индукцията е: (2 т.):
 - А) умозаключение от общо към частно знание
 - Б) умозаключение от частно към общо знание
 - В) умозаключение от частно към частно знание

Г) умозаключение, в което се позоваваме на личните качества на човека

7. Кой от посочените не е автор на съответното произведение? (2 т.)

- А) Ремарк - *На Западния фронт нищо ново*
- Б) Ницше - *Залезът на Запада*
- В) Ръсел - *История на Западната философия*
- Г) Конрад - *Изток-Запад*

8. Кое е невъзможно? (2 т.)

- А) Аристотел чете Платон
- Б) Плотин чете Аристотел
- В) Платон чете Плотин
- Г) Платон чете Аристотел

9. Обичащите чужденците са: (2 т.)

- А) ксенофили
- Б) ксенократи
- В) ксенофити
- Г) ксенофоби

10. Полицията задържа А, В и С и при разпита установява следното: (3 т.)

1. Никой друг не е замесен освен А, В и С.
 2. Ако С е виновен, то А е виновен.
 3. А е невинен.
 4. Ако С е невинен, то В е виновен.
- Кой е извършил престъплението?
- А) А е виновен
 - Б) В е виновен
 - В) С е виновен
 - Г) А и С са виновни

11. Кое от изброените умозаключения е интерпретация в естествения език на следната формула $((a > b) \cdot a) > b$? (2 т.)

- А) Ако хората са богове, те са напълно свободни. Хората не са богове. Хората не са напълно свободни
- Б) Ако хората са богове, те са напълно свободни. Хората са богове. Хората са напълно свободни
- В) Ако хората са богове, те са напълно свободни. Хората не са богове. Хората са напълно свободни
- Г) Ако хората са богове, те са напълно свободни. Хората са богове. Хората не са напълно свободни

12. Думата “култура” е заета от сферата на: (1 т.):

- А) корабоплаването
- Б) търговията
- В) земеделието
- Г) ковачеството

13. Когато вместо “лъжа”, кажа “заобикаляне на истината”, използвам: (2 т.)

- А) метафора

- Б) епифора
- В) оноματοпея
- Г) евфемизъм

14. Ангел, Стоян и Петър работят в авиокомпания. Единият е пилот, другият стюард, а третият – главен механик. Определете длъжността на всеки, като знаете, че стюардът, който няма братя и сестри, получава най-малка заплата, а Стоян, който е женен за сестрата на Петър, получава по-голяма заплата от пилота. (3 т.)

- А) Стоян е пилот, Петър е главен механик, Ангел е стюард
- Б) Стоян е пилот, Петър е стюард, Ангел е главен механик
- В) Стоян е главен механик, Петър е пилот, Ангел е стюард
- Г) Стоян е стюард, Петър е главен механик, Ангел е пилот

15. Ако сте Протагор, бихте продължили “Човекът е..... “ с (2 т.)

- А) производител на оръдия
- Б) образ на божественото
- В) мярка на всички неща
- Г) двукрако без пера

16. и тогава ще сте философски: (2 т.)

- А) релативист
- Б) циник
- В) филантроп
- Г) антрополог

17. Какъв е минимално допустимият брой гласове в Народно събрание, за да се направят изменения или допълнения в Конституцията на Република България? (3 т.)

- А) 121
- Б) 161
- В) 181
- Г) 201

18. Отъждествете типовете държавно управление (номерирани с цифри) със съответното им пояснение (отбелязани с букви) (2 т.)

1. плутокрация	а) управление на мнозинството
2. аристокрация	б) управление на богатите
3. монархия	в) управление на знатните по род
4. демокрация	г) управление на един човек

1 =..... 2 =..... 3 = 4 =.....

19. При кой от изброените психични процеси имаме пряка връзка с външната действителност? (1 т.)

- А) усещане
- Б) мислене
- В) памет
- Г) въображение

20. Кой от изброените термини не участва в психологическото определяне на понятието *конформизъм*? (2 т.)

- А) група
- Б) натиск
- В) убеждение
- Г) въображение

21. Един човек гледа снимка и казва:” Нямам братя и сестри, но бащата на този човек е син на баща ми.” Кой е на снимката? (2 т.)

- А) внук му
- Б) баща му
- В) сина му
- Г) той самият

22. Коя от следните групи категории са само етически? (2 т.)

- А) съвършенство, благо, цел, хармония
- Б) добродетел, зло, подлост, арогантност
- В) истина, красиво, добро, справедливо
- Г) съвест, отговорност, страх, наказание

23. Спрямо Йокаста Едип цар е: (3 т.)

- А) син и съпруг
- Б) баща и съпруг
- В) баща и брат
- Г) съпруг и брат

24. Кои от следните двойки съждения са логически противоречиви? (2 т.)

- А) Някои хубави книги не са бестселъри. – Някои хубави книги са бестселъри.
- Б) Някои хора укриват данъци. – Някои хора не укриват данъци.
- В) Някои риби живеят във вода. – Някои риби не живеят във вода.
- Г) Някои хора са агресивни. – Някои хора не са агресивни.

25. Силур, Девон и Карбон са: (2 т.)

- А) древногръцки философи
- Б) химически елементи
- В) геологически епохи
- Г) римски божества

Отговори на теста:

1-Г; 2-Г; 3-Б; 4-Б; 5-А; 6-Б; 7-Б; 8-В; 9-А; 10-Б; 11-Б; 12-В; 13-Г; 14-В;15-В;16-А;17-Б;18
1=б,2=в,3=г,4=а; 19-А; 20-Г;21-Г; 22-Б; 23-А; 24-В; 25-В